

IORDACHE BUCȘĂNESCU

Dinu POȘTARENCU¹

Rezumat: Prezentul material este un medalion biografic dedicat boierului moldovean, Iordache Bucșănescu, cel care a servit în cancelariile domnilor Moldovei dar și a Munteniei, din 1777 și până la 1812, ocupând diferite funcții. Cunutat de către feldmareșalul Potiomkin, a realizat servicii imperiul țarist în perioada 1806-1812, trece în Basarabia, la 1813, ocupând diverse funcții dar revine în Moldova, în 1816, pentru a se refugia la Cernăuți, în 1821.

Cuvinte cheie: Moldova, vornic, căminar, Iordache Bucșănescu, Basarabia.

*

Abstract: This material is a biographical medallion dedicated to the Moldavian boyar, Iordache Bucșănescu, who served in the chancelleries of the lords of Moldavia and Muntenia, from 1777 to 1812, holding various positions. Married by Field Marshal Potiomkin, he served in the Tsarist Empire from 1806-1812, moved to Bessarabia in 1813, held various positions, and returned to Moldavia in 1816 to take refuge in Chernivtsi in 1821.

Keywords: Moldova, vornic, Căminar, Iordache Bucșănescu, Bessarabia.

*

Résumé: Ce document est un médaillon biographique dédié au boyard moldave, Iordache Bucșănescu, qui a servi dans les chancelleries des seigneurs de Moldavie et de Munténie, de 1777 à 1812, occupant diverses fonctions. Marié au maréchal Potiomkine, il sert dans l'empire tsariste de 1806 à 1812, s'installe en Bessarabie en 1813, occupe divers postes et retourne en Moldavie en 1816 pour se réfugier à Tchernivtsi en 1821.

Mots-clés: Moldavie, vornic, Căminar, Iordache Bucșănescu, Bessarabie.

Boier în Principatul Moldovei și în Țara Românească (n. 1764 – d. 1837).

Într-o schiță biografică, redactată în februarie 1817, Iordache Bucșănescu menționează că s-a născut în Moldova² și are vârsta de 53 de ani. Din 1777, timp de patru ani, a fost grămatic în cancelaria domnului Moldovei Constantin Moruzi, apoi, în decurs de trei ani, a slujit în Vistieria Moldovei. Sub Alexandru Mavrocordat a fost ridicat la treapta de vistiernic al treilea, iar sub Alexandru Ipsilanti a fost trecut în postul de grămatic al doilea și i s-a acordat rangul de vel stolnic. Funcția de grămatic a exercitat-o până la declanșarea Războiului ruso-otoman din 1787–1791, pe parcursul căruia a continuat să activeze în cadrul Vistieriei Moldovei, contribuind la satisfacerea necesităților armatei ruse, fapt consemnat în atestatul pe care l-a primit de la feldmareșalul P.A. Rumeanțev. După încheierea războiului și înscăunarea lui Alexandru Moruzi în Principatul Moldovei, a fost vistiernic al doilea și administrator

---

¹ doctor în istorie, cercetător științific coordonator la Institutul de Istorie (Chișinău)

² Prin urmare, este eronată afirmația lui Constantin Sion că Iordache Bucșănescu este „boier vechi” din Țara Românească, venit în Principatul Moldovei (Constantin Sion, *Arhondologia Moldovei*, Note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, București, Minerva, 1973, p. 40).

al cancelariei Vistieriei Moldovei. Fiind transferat pe tronul Țării Românești, Alexandru Moruzi îl ia cu sine la București, unde, mai mult de patru ani, a slujit ca administrator al cancelariei Vistieriei acestei țări și vistiernic al doilea, învrednicindu-se și de rangul de vel paharnic. S-a întors în Moldova sub domnia lui Alexandru Callimachi și ocupă postul de vornic al Botoșanilor, iar după mai bine de un an se înapoiază la București, unde, slujind în decurs de patru ani ca administrator al cancelariei Vistieriei și vistiernic al doilea, a fost avansat la rangul de vel căminar.

Revine în Moldova în timpul domniei lui Alexandru Moruzi, fiind, pe durata unui an, staroste la Putna, apoi, până la plecarea, în 1806, a lui Alexandru Moruzi din scaunul Moldovei, a fost logofăt în cancelaria Vistieriei Moldovei, funcție pe care a deținut-o și în cursul Războiului ruso-turc din 1806–1812, fiind, totodată, membru al Comitetului, de care depindea aprovizionarea armatei ruse. Apreciindu-i râvna de care dădea dovadă, senatorii S.S. Kușnikov și V.I. Krasno-Milașevici i-au mulțumit prin intermediul atestatelor pe care i le-au pus la dispoziție. Pe deasupra, în urma demersului întreprins de generalul M.I. Kutuzov pe lângă împărat, lui i-a fost conferit rangul civil rusesc de clasa a VIII-a. Iordache Bucșănescu a mai specificat că viețuiește cu soția timp de 25 de ani și a fost cununat de către feldmareșalul G.A. Potiomkin.

După ce a înmormântat trei copiii legitimi, crește doi fii adoptivi³. În aprilie 1812, având rangul de căminar, a luat în arendă cinci moșii din fosta raia a Hotinului, aflate în gestiunea Divanului Moldovei⁴. În iunie 1812 exercita funcția de secretar în cadrul Divanului Moldovei⁵. Domnul Scarlat Callimachi, întronat la Iași după evacuarea armatei ruse, l-a promovat la rangul de vel spătar⁶. Pe 4 iunie 1813, consulul rus de la Iași i-a scris guvernatorului civil interimar al Basarabiei I.M. Harting că vel spătarul Iordache Bucșănescu, care, în timpul Războiului ruso-turc din 1806–1812, „a făcut servicii” Rusiei, vine în Basarabia și i-a cerut să-l sprijine. Peste câteva zile, la 15 iunie 1813, Iordache Bucșănescu vinde mitropolitului Grigore Irinupoleos hanul său din Odobești⁷. În noiembrie 1813 era poposit în Chișinău și, rugând să i se acorde supușenie rusă, a menționat în petiția adresată lui Harting că devotamentul lui față de Rusia nu numai că este cunoscut multor persoane, dar îl demonstrează și atestatele ce i-au fost remise de către doi feldmareșali și doi senatori ruși, pe care le-a atașat la petiție.

Pentru a-și salva viața, a mai declarat el, a abandonat slujba în Divanul Moldovei și a trecut în stânga Prutului. A prezentat și o procură, prin care a împuternicit-o pe soția sa Casandra și pe fratele acesteia, Alecu Ralet, să-i vândă

³ Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare se va cita: A.N.R.M.), Fond 38, inventar 1, dosar 7, f. 29; Radu Rosetti, *Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească de la 1806–1812*, București, 1909, Fascicula III, p. 10. Extras din „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice”, seria II, tom XXXII, Memoriul 2, p. 41–180.

⁴ „Arhivele Basarabiei”, Chișinău, anul V, 1933, nr. 1, p. 54.

⁵ A.N.R.M., Fond 1, inventar 1, dosar 4268, f. 921v. Acest rang rusesc echivala cu gradul militar de maior.

⁶ A.N.R.M., Fond 38, inventar 1, dosar 7, f. 29v.

⁷ Florin Marinescu, Vlad Mischevca, *Mitropolitul Grigore Irinupoleos (1764–1846). Studii și documente referitoare la egumenul grec al Goliei*, Iași, Editura Axa, 2010, p. 77.

moșiile din dreapta Prutului și casa din Iași, apoi familia lui să vină în Basarabia, unde deține și aici proprietăți funciare⁸.

Așezându-se în Basarabia, a fost serdar în ținutul Orhei (de la 29 noiembrie 1813). Consilier în Departamentul al II-lea al Guvernului Regional al Basarabiei (din iunie 1814)⁹.

La 20 iunie 1814, moșierii basarabeni l-au delegat să participe împreună cu alți doi soli ai Basarabiei (banul Dimitrie Râșcanu și spătarul Iancu Sturza) la solemnitatea ce urma să se desfășoare la Sankt Petersburg în legătură cu înapoierea împăratului Alexandru I de la Viena. Recomandându-l, mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a menționat următoarele: „Iordache Bucșănescu posedă informații amănunțite și fundamentale despre drepturile, obiceiurile și situația provinciei de aici, în calitate sa de fost șef al Cancelariei Departamentului Afacerilor Interne și al Finanțelor dinainte de războiul trecut^{10,11}. Ajunși la Sankt Petersburg, solii Basarabiei i-au remis lui S.K. Veazmitinov un memoriu din partea elitei basarabene.

În 1815 a fost acuzat pentru faptul că a dispus în mod ilegal să fie confecționată pecetea Basarabiei cu imaginea Principatului Moldovei, fără să reprezinte pe ea stema Imperiului Rus. Pe lângă aceasta, a mai fost învinuit de trecerea clandestină a mărfurilor peste granița de la Prut¹². Din această cauză este persecutat, dar, în cele din urmă, este scutit de urmărire penală.

La 3 iulie 1816, rezidentul plenipotențiar al Basarabiei A.N. Bahmetev aprobă lista membrilor Comitetului Provisoriu Regional al Basarabiei din partea boierilor basarabeni, alcătuită de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, în care figura și spătarul Iordache Bucșănescu. Cu toate acestea, fiind ofensat și cu autoritatea subminată, spătarul se retrage în dreapta Prutului, aflându-se deja la Iași în toamna anului 1816.

Izbucnind, în 1821, revolta eteristă, se refugiază împreună cu familia în Bucovina, la Cernăuți¹³.

După Constantin Sion, el a fost un „famos scriitor“, „iubit de domn și de toți boierii“; multă vreme a slujit ca „logofăt de visterie“ și a fost ridicat de Mihai Sturza la demnitatea de „vornic în Divan“. Iar Teodor Codrescu a notat că el cunoștea limbile greacă și franceză; redacta „toate hârțile ce se trimiteau la Constantinopol“¹⁴.

---

⁸ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 6, f. 78–79.

⁹ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 4, f. 27; A.N.R.M., Fond 2, inventar 2, dosar 4, f. 35; A.N.R.M., Fond 2, inventar 2, dosar 11, f. 153.

¹⁰ Războiul ruso-turc din 1806–1812.

¹¹ A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, d. 368, f. 5.

¹² Silviu Andrieș-Tabac, *Semnificația heraldică și spirituală a cazului „Sigiliul Bucșănescu“*, în „Revista de istorie a Moldovei“, Chișinău, 2000, nr. 1–2 (41–42), p. 85–88.

¹³ Teodor Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina. 1821 și 1848*, București, 1929, p. 79.

¹⁴ *Uricaru sau colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor*, Iassi, 1891, vol. XVI, p. 60.

Bibliografie selectivă

Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare se va cita: A.N.R.M.), Fond 38, inventar 1, dosar 7, f. 29;

A.N.R.M., Fond 1, inventar 1, dosar 4268.

A.N.R.M., Fond 2, inventar 1, dosar 4, 6, 368.

A.N.R.M., Fond 2, inventar 2, dosar 4, 11.

„Arhivele Basarabiei“, Chișinău, anul V, 1933, nr. 1.

Uricaru sau colecțiune de diferite acte care pot servi la istoria românilor, Iassi, 1891, vol. XVI,

Sion, Constandin, *Arhondologia Moldovei*, Note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, București, Minerva, 1973.

Andrieș-Tabac, Silviu, *Semnificația heraldică și spirituală a cazului „Sigiliul Bucșănescu“*, în „Revista de istorie a Moldovei“, Chișinău, 2000, nr. 1–2 (41–42).

Teodor Balan, *Refugiații moldoveni în Bucovina. 1821 și 1848*, București, 1929.

Marinescu, Florin, Mischevca, Vlad, *Mitropolitul Grigore Irinupoleos (1764–1846). Studii și documente referitoare la egumenul grec al Goliei*, Iași, Editura Axa, 2010.

Rosetti, Radu, *Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească de la 1806–1812*, București, 1909, Fascicula III, p. 10. Extras din „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice“, seria II, tom XXXII, Memoriul 2, p. 41–180.